

ЕЛЕКТРОННО ИЗДАНИЕ

БЮЛЕТИН

СЪДЕБНА ПРАКТИКА ПО ПРАВТА НА ЧОВЕКА

Брой 6, март 2011 г.

Съдържание

В настоящия шести бюлетин „Съдебна практика по правата на човека“ ще намерите кратко резюме на решенията, постановени през февруари 2011 г. от Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) по дела срещу България, както и подбрани решения на ЕСПЧ по дела срещу други държави. Бюлетинът излиза в електронен вариант дванадесет последователни месеца и се разпространява безплатно.

Подбрани и представени са решения в следните области:

- право на живот;
- забрана за изтезание и нечовешко и унижително отнасяне или наказание;
- право на свобода и сигурност;
- право на справедлив съдебен процес и на достъп до съд, право на процес в разумен срок;
- право на зачитане на личния и семейния живот и кореспонденцията;
- свобода на изразяване, на съвестта и религията, на събранията и на сдружаване;
- право на собственост;
- забрана за дискриминация;
- свобода на придвижване.

Амбицията на фондация „Български адвокати за правата на човека“ е този бюлетин да достига до максимално широк кръг представители на юридическата професия и да ги подпомага в работата им по прилагане на европейските правозащитни стандарти в България.

1. ПРАВО НА ЖИВОТ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Разследване на смърт, продължило повече от 15 години, като властите допуснали да се изгубят важни веществени доказателства, е в нарушение на чл. 2 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Genchevi v. Bulgaria \(no. 33114/03\)](#)

Фактите: Г-н Генчев, съпруг на първата жалбоподателка и баща на другите двама жалбоподатели, излязъл от дома си през следобед на 27.02.1994 г. и бил открит мъртъв в полето, близо до селото, в което живеел, сутринта на 28.02.1994 г. В същия ден било образувано наказателно производство и били извършени следствени действия. Заключение, дадено от съдебния лекар, било, че смъртта е настъпила вследствие на прободна рана. Било извършено претърсване на жилището на Р. Р., с когото в миналото г-н Генчев имал конфликти, и оттам били иззети два ножа, панталон, тояга и други вещи, повечето със следи от кръв. Кръвта върху единия от ножовете и панталона на Р. Р. се оказала от група 0, същата като на жертвата. При разпита на съпругата на Р. Р. тя заявила, че е видяла следи от кръв върху лицето на съпруга си на 27.02.1994 г. следобед, а съдебният медик, който прегледал Р. Р., открил наранявания, които можело да бъдат следствие от удари. Следователят повдигнал обвинение на Р. Р. за убийството на г-н Генчев и в периода 28.02-30.12.1994 г. били проведени редица разпити. Синът на заподозрения, К. К., който също бил от кръвна група 0, представил медицинско удостоверение от 10.03.1994 г., според което имал белег от малко порязване, за което твърдял че било от ножа на баща му. От 16.11.1995 г.

нататък производството било многократно възобновявано, спирано и връщано на разследващите органи. Били дадени указания за извършване на ДНК експертиза на следите от кръв, но било установено, че следите върху ножа били премахнати и не можело да се изследват предишните проби, а иззетият панталон не можел да бъде открит. На 22.06.2007 г. прокурор от Върховна касационна прокуратура (ВКП) констатирал редица пропуски при воденето на наказателното производство и предписал конкретни действия, като разпити на свидетели и на обвиняемия, медицински експертизи, за да се установи чия е кръвта по ножа, издирване на загубените доказателства и извършване на ДНК анализ. През 2008 и 2009 г. прокуратурата върнала три пъти случая на разследващите органи поради неизпълнение на предписаните мерки. На 30.09.2009 г. следователят по делото го изпратил до районната прокуратура с предложение производството да бъде спряно, понеже веществените доказателства били изгубени, медицинската документация – унищожена, свидетелите не си спомняли ясно събитията, а съпругата на обвиняемия била починала.

Решението: Жалбоподателите се оплакват, че разследването на убийството на г-н Генчев не е било ефективно според изискванията на чл. 2 от Конвенцията. Съдът намира за необосновано твърдението им, че прокуратурата е действала пристрастно, но открива редица пропуски в начина на водене на разследването, част от тях посочени и от ВКП. Съдът констатира, че използваните методи за изследване на кръвта по ножа на заподозрения са били неадекватни на целта да се определи чия е била тя. Тези пропуски довели и до споделяното от Съда заключение на ВКП, че разследването не е било бързо, обективно и всестранно. То продължило повече от 15 години и все още е висящо, като

властите сами са се поставили в позицията да не могат да завършат досъдебното производство, понеже не са успели да съберат и запазят съществени доказателства. Съдът намира нарушение на

чл. 2 от Конвенцията и присъжда на жалбоподателите общо 12 000 евро за немуществени вреди.

2. ЗАБРАНА ЗА ИЗТЕЗАНИЕ И НЕЧОВЕШКО И УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Искът за обезщетение по ЗОДОВ не може да се счита за ефективно вътрешноправно средство във връзка с условията на задържане, когато твърдяното нарушение на чл. 3 продължава, както и поради формалистичния подход на българския съд при доказването на неимуществени вреди.

Решения на Съда по делата [Iliev and others v. Bulgaria \(nos. 4473/02 and 34138/04\)](#) и [Radkov v. Bulgaria \(no. 2\) \(no. 18382/05\)](#)

Фактите: Г-н Илиев, първият жалбоподател по делото *Iliev and others*, и г-н Радков, жалбоподател по делото *Radkov*, излежават присъди лишаване от свобода. През 2003 г. г-н Илиев завел иск срещу Министерство на правосъдието по ЗОДОВ, твърдейки, че условията, при които бил задържан за кратки периоди в Софийския затвор, когато се налагало да се явява на съдебни заседания в София, били нечовешки и унижителни. Съдилищата уважили частично иска, като му присъдили 458 лв. През 2005 г. г-н Илиев завел иск и във връзка с условията в затвора в гр. Варна между 2002 и 2005 г. Съдилищата уважили частично иска, като присъдили на жалбоподателя 1400 лв. Жалбоподателят не е водил дело за условията на задържане във Варна между 1999 и 2002 г., а исковете му, касаещи последващите периоди, са още висящи.

Другите двама жалбоподатели по делото *Iliev and others* са адвокатите на г-н Илиев. Кореспонденцията им с него била редовно

преглеждана от затворническите власти и ссерокопирана.

Г-н Радков бил задържан в затвора в гр. Ловеч, а през 2008 г. бил преместен в Бобов дол. През 2004 г. той завел иск за вреди, касаещ периода от 2000 до 2004 г., твърдейки, че условията в затвора в гр. Ловеч са били унижителни. Съдилищата признали условията на задържане за несъвместими с изискванията на чл. 3 от Конвенцията, но присъдили на жалбоподателя само 250 лв., тъй като не било доказано, че са се влошили психическото или физическото му здраве.

Решението: И в двете дела Съдът разглежда подробно въпроса кога искът по ЗОДОВ е ефективно средство във връзка с условията на задържане. Досега в няколко решения срещу България (например *Kirilov v. Bulgaria*, no. 15158/02, и *Titovi v. Bulgaria*, no. 3475/03) Съдът е намирал, че такъв иск по принцип представлява ефективно средство, което жалбоподателите следва да изчерпят (поради промяна в практиката на националните съдилища след 2003 г. в посока присъждане на обезщетения по такива искове). Сега Съдът обаче уточнява, че ако твърдяното нарушение продължава, средството не е ефективно, защото не може да доведе до промяна на положението на жалбоподателя (*Slawomir Musial v. Poland*, no. 28300/06, *Latak v. Poland*, no. 52070/08). Затова в случая на г-н Илиев Съдът намира, че иск по ЗОДОВ не е ефективно средство що се отнася до затвора във Варна, защото жалбоподателят продължава да е задържан при условия, противоречащи на чл. 3 от Конвенцията. Следователно оплакванията му, касаещи периода между 1999 и 2002 г., за който той не е завел иск, и за периода след 2005 г., за който исковете са висящи, не могат да бъдат отхвърлени поради неизчерпване на вътрешните средства. В

случая на г-н Радков обаче твърдяното нарушение на чл. 3 е приключило, тъй като жалбоподателят е преместен в друг затвор и няма данни там условията на задържане да са нечовешки или унизителни. Следователно, като не е завел иск по ЗОДОВ за периода след 2004 г., г-н Радков не е изчерпал вътрешноправните средства и тази част от оплакването му е недопустима.

Съдът разглежда и въпроса дали г-н Илиев и г-н Радков са все още жертви на твърдените нарушения на чл. 3, предвид, че националните съдилища са им присъдили някакви обезщетения. За условията в затвора в гр. София г-н Илиев е получил обезщетение от 458 лв. Въпреки че е по-ниско от онова, което би присъдил ЕСПЧ, обезщетението е съответно на жизнения стандарт в България, а и е било присъдено във връзка със сравнително кратки периоди на задържане. Освен това съдилищата са обсъдили всички релевантни обстоятелства. Следователно г-н Илиев е получил адекватно удовлетворение и тази част от оплакването му е недопустима, тъй като той е загубил статута си на жертва. Що се отнася до останалите обезщетения, присъдени на жалбоподателите (1400 лв. на г-н Илиев за затвора във Варна и 250 лв. на г-н Радков), Съдът намира, че те са прекомерно ниски, като се има предвид и че касаят дълги периоди от време. Освен това съдилищата са възприели твърде формалистичен подход, като са изисквали от жалбоподателите да докажат специално страданията си (подобно на делото *Iovchev v. Bulgaria*, no. 41211/98). В случая на г-н Илиев Съдът критикува и раздробяването на отделни иски за оплакванията на жалбоподателя по различни аспекти на лошите условия, което е довело до „фрагментаризиране“ на анализа и не е позволило кумулативната преценка на условията на задържане. Затова ЕСПЧ заключава, че г-н Илиев и г-н Радков не са получили адекватно удовлетворение и за съответните периоди продължават да бъдат жертви на твърдените нарушения.

По съществото на двете жалби Съдът намира нарушения на чл. 3 от Конвенцията, като отчита, че условията в затворите, взети в своята съвкупност, представляват нечовешко и унизително отнасяне. И в

двата случая това е било признато и от националните съдилища. Съдът намира нарушения и по чл. 13 от Конвенцията. Жалбоподателите са водили иски по ЗОДОВ, които обаче са се оказали неефективно средство заради формалистичния подход на съдилищата, а правителството не е посочило други вътрешноправни средства на тяхно разположение.

По делото *Iliev and others* жалбоподателите (г-н Илиев и адвокатите му) се оплакват още, че е била нарушена неприкосновеността на кореспонденцията им. Съдът приема, че е имало нарушение на чл. 8 от Конвенцията, като отчита, че кореспонденцията на всички затворници, включително тази с адвокатите им, е била методично проверявана от администрацията, а в случая не е имало основателно съмнение за злоупотреба с привилегията адвокат-клиент.

България е осъдена да заплати на г-н Илиев 4000 евро обезщетение за неимуществени вреди и 1000 евро за разноси, а на г-н Радков – 1530 евро обезщетение за неимуществени вреди. По отношение на адвокатите на г-н Илиев Съдът е на мнение, че намереното нарушение на чл. 8 може да се счита за достатъчно обезщетение и не им присъжда парична сума.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

В съответствие със задължението си да зачита, защитава и реализира правото на лицата да не бъдат обект на насилие или на унизително третиране държавата е длъжна да предотвратява и да реагира на актове на насилие сред затворниците.

Решение на Съда по делото [Preminin v. Russia](#) (no. 44973/04)

Фактите: През май 2002 г. срещу г-н Preminin (единият от жалбоподателите) било повдигнато обвинение за изнудване и била постановена мярка за неотклонение задържане под стража. Той твърди, че в

ареста бил системно унижаван и бит от съкилийниците си, като най-жестокият побой бил на 10.06.2002, когато бил бит с дървен прът. Същия ден лекарят в затвора констатирал, че г-н Preminin има сътресение на мозъка, а по тялото и лицето му има множество наранявания, получени в продължение на една седмица. Директорът на затвора отказал да образува наказателно производство, приемайки, че нараняванията на жалбоподателя са в резултат на сбиване между него и друг лишен от свобода. Две години по-късно окръжният прокурор разпоредил допълнително разследване, което, след множество прекъсвания, все още продължава. От проведен в края на юли 2002 г. психиатричен преглед на жалбоподателя се установило, че той страда от психоза в резултат на преживени травми и не може да участва в наказателното производство срещу него. През декември 2002 г. съдът го намерил за виновен за изнудване, но го освободил от наказателна отговорност като психически невменяем. Впоследствие той бил преведен в психиатрична болница, откъдето бил освободен през февруари 2005 г.

Решението: От фактите по делото – заключението на лекаря, че жалбоподателят е бил жертва на системен побой в продължение поне на седмица, психиатричната експертиза, свързваща психозата на г-н Preminin с нанесени травми – Съдът намира, че жалбоподателят е бил жертва на тормоз от страна на други затворници. Изпитаните в резултат на този тормоз чувства на страх, гняв и малоценност са достатъчно сериозни, за да приеме Съдът, че отношението към жалбоподателя е било в нарушение на гаранциите по чл. 3. Що се отнася до отговорността на държавата за това, Съдът посочва, че в съответствие със задължението си да зачита, защитава и реализира правото на лицата да не бъдат обект на насилие или на унижително третиране държавата е длъжна да предотвратява и да реагира на актове на насилие сред затворниците. От материалите по делото е ясно, че властите са знаели за насилието срещу жалбоподателя. Като се има предвид, че поне част от нараняванията му са били видими, администрацията на затвора трябва да ги е забелязала. Като са

били наясно (както твърдят) с факта, че г-н Preminin се държи провокативно и агресивно, властите следва да са предвидили, че той е по-уязвим. Въпреки това не са били взети никакви специфични и навремени мерки за гарантиране на сигурността му – положението на жалбоподателя не е било съобразено при избора на това в коя килия да бъде настанен, не е бил направен опит за периодичен контрол на поведението на съкилийниците му, които били склонни към агресия, администрацията не е предприела никакви дисциплинарни мерки срещу извършителите на насилието. Едва след инцидента на 10.06.2002 г., който г-н Preminin описва като кулминацията на тормоза, той бил преместен в друга килия. След събитията на жалбоподателя не е била предложена адекватна психологическа рехабилитация. На тези основания Съдът намира, че властите са нарушили задължението си по чл. 3 адекватно да гарантират физическия и психическия интегритет на г-н Preminin. Съдът намира нарушение и на процедурния аспект на чл. 3 на основание бавното и неефективно разследване на твърденията на жалбоподателя, че е бил жертва на системен тормоз от страна на съкилийниците си.

Бавните и неефективни съдебни производства, водени вследствие на нападение върху жалбоподателката, са в нарушение на чл. 3 от Конвенцията (забрана за нечовешко и унижително отнасяне).

Решение на Съда по делото [Ebcin v. Turkey \(no. 19506/05\)](#)

Фактите: Г-жа Ebcin е учителка. През март 1994 г. тя била нападната на улицата от двама мъже, които я залели с киселина. Жалбоподателката получила тежки изгаряния, от които се лекувала в продължение на година и половина. Тя все още страда от трайни увреждания, получени в резултат на атаката. Според г-жа Ebcin е имало много други нападения срещу държавни служители, голяма част от тях извършени от Кюрдската работническа партия (ПКК), и турската държава не е

взела достатъчно мерки, за да ги предотврати. На това основание през 1997 г. жалбоподателката завела иск за вреди срещу държавата. Към момента на произнасяне на решението делото все още е висящо.

През 1994 г. прокуратурата образувала наказателно производство във връзка с нападението срещу г-жа Ebcin. През 2000 г. били арестувани двама заподозрени, членове на обявената за терористична организация Хизбула, които били обвинени в извършването и на други престъпления, включително убийство. През 2007 г. единият от тях бил осъден на 16 години и 8 месеца лишаване от свобода. Производството срещу втория обвиняем е все още висящо.

Решението: Жалбоподателката се оплаква, че турските власти не са взели мерки, за да я защитят от нападението. ЕСПЧ отчита, че срещу нея не е имало конкретни заплахи; тя не е била и публична личност, за която да се знае, че е мишена на Хизбула. Следователно, не може да се приеме, че е имало конкретен риск, който властите да е следвало да предвидят. Същевременно турската държава е взела мерки, свързани с умиротворяването на страната. Затова Съдът заключава, че като не са предотвратили нападението срещу жалбоподателката властите не са нарушили материалния аспект на чл. 3 от Конвенцията.

Турция обаче е нарушила процедурния аспект на чл. 3, тъй като не е провела бързо и ефективно разследване на нападението срещу г-жа Ebcin. Двама заподозрени за него били задържани едва през 2000 г., единият от тях бил осъден през 2007 г., а срещу втория наказателното производство продължава и досега. Според Съда тези забавяния поставят под съмнение възпиращия ефект на наказателно-правните норми. Съдът намира за проблемно и забавянето на производството за обезщетение, инициатирано от жалбоподателката, което е още висящо.

На същите основания Съдът намира нарушение и на чл. 8 от Конвенцията, защитаващ правото на личен живот, в което

се включва и правото на защита на телесната неприкосновеност.

Турската полиция е употребила прекомерна сила спрямо жалбоподателка, която участвала в мирна демонстрация и не е оказала съпротива. Тежестта на причинените наранявания е довела до нарушение на чл. 3 от Конвенцията (забрана за нечовешко и унизително отнасяне).

Решение на Съда по делото [Gülizar Tuncer v. Turkey \(No. 2\) \(no. 12903/02\)](#)

Фактите: На 21.12.2000 г. жалбоподателката, адвокат и член на правозащитна организация, участвала заедно с още около 500 души в демонстрация, която полицията разпръснала с палки и водна струя. В резултат на тези действия жалбоподателката получила наранявания по лицето и тялото. Тя подала оплакване до прокуратурата, която заключила, че няма основания за възбуждане на наказателно производство, тъй като полицията действала в рамките на правомощията си и предупредила участниците, че събирането им е незаконно и ще бъде разпръснато. При всяко положение било невъзможно да се установят виновните за нараняванията, получени от жалбоподателката.

Решението: Пред ЕСПЧ турското правителство не е оспорило, че жалбоподателката е пострадала при разпръсването на демонстрацията, но е твърдяло, че действията на полицията са били оправдани. Съдът обаче подчертава, че полицията е следвало да използва сила само доколкото е било стриктно необходимо, а в случая жалбоподателката не е проявила никаква агресивност, която да оправдае прилагането на сила спрямо нея. Нараняванията ѝ са били прекалено сериозни, за да бъдат обяснени само с действията по разпръсване на демонстрацията. Това означава, че тя е била подложена на нечовешко отношение, в нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

Съдът отбелязва още, че прокуратурата отказала да образува наказателно производство, заключавайки, че действията на полицията са били в съответствие със закона. За да стигнат до този извод обаче прокурорите се позовали единствено на твърденията на полицаите, участвали в операцията, без да проучат други доказателства, като кадрите, заснети от медиите, или показанията на очевидци. Те не дали задоволително обяснение на начина, по който жалбоподателката получила нараняванията си, нито се опитали да изяснят дали е оказала съпротива на полицията. Затова разследването не е било пълно. На това основание Съдът намира нарушение и на процедурния аспект на чл. 3 от Конвенцията.

Съдът намира нарушение и на чл. 11 от Конвенцията (свобода на събранията), тъй като силата, употребена за разпръскване на демонстрацията, е била непропорционална. Съдът подчертава, че държавите трябва да проявяват толерантност към мирни събрания като това, в което е участвала жалбоподателката и което по никакъв начин не е застрашавало обществения ред.

Гинекологичният преглед на 16-годишно задържано от полицията момиче, без да бъде поискано

съгласието ѝ, е в нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Yazgül Yılmaz v. Turkey \(no. 36369/06\)](#)

Съдът критикува масовата практика на турските власти да подлагат всички задържани жени на гинекологичен преглед, за да избегнат неоснователни оплаквания за сексуално насилие от страна на полицията, като подчертава, че подобна практика не държи сметка за интереса на задържаните жени и не е оправдана от медицинска необходимост. В конкретния случай, за да стигне до извода, че турските власти са нарушили чл. 3 от Конвенцията, ЕСПЧ изтъква особено уязвимото положение на жалбоподателката – непълнолетно момиче, задържано от полицията, и подчертава, че в такъв случай властите е трябвало да вземат допълнителни мерки за закрила, като например да поискат съгласието ѝ, да ѝ позволят да бъде придружавана от свой близък или да ѝ позволят да избере дали да бъде прегледана от мъж или жена. В случая дори не били съставени необходимите медицински документи, което кара Съда да се съмнява дали въобще е имало някаква полза от прегледа на жалбоподателката.

3. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Тежестта на повдигнатото обвинение сама по себе си не е достатъчно основание за задържането на обвиняемия за относително дълъг период, когато не са изтъкнати други адекватни причини.

Решение на Съда по делото [Shipkov v. Bulgaria \(no. 26483/04\)](#)

Фактите: На 11.12.2000 г. г-н Шипков бил задържан по обвинение в притежание и пренасяне на наркотични вещества в големи количества. На 18.11.2000 г. бил освободен под гаранция. Прокуратурата протестирала определението за освобождаването му и на 25.10.2001 г. той отново бил арестуван, като съдът, наредил задържането, се позовал на тежестта на престъплението, в което жалбоподателят бил обвинен, и на вероятната му принадлежност към международна престъпна група. Г-н Шипков неколкратно подавал молби за промяна на мярката за неотклонение, но всеки път съдилищата приемали, че заради тежестта на повдигнатото обвинение е налице опасност той да се укрие или да извърши ново престъпление. Едва през декември 2004 г. мярката била заменена с домашен арест. На 14.02.2006 г. жалбоподателят бил осъден на първа инстанция. Присъдата срещу него влязла в сила през юли 2007 г.

Решението: ЕСПЧ приема, че оплакванията на жалбоподателя за задържането му през периода 11-18.12.2000 г. са подадени след 6-месечния срок по чл. 35, § 1 от Конвенцията. Що се отнася до периода между 25.10.2001 г. и 14.02.2006 г., включващ и периодът на домашен арест, Съдът подчертава, че основателното

подозрение за извършването на престъпление е *condition sine qua non* за законността на задържането, но не е достатъчно. Тежестта на повдигнатите обвинения сама по себе си не е достатъчно основание за задържането за дълъг период, а българските съдилища не са изтъкнали други адекватни и достатъчни причини, обосноваващи задържане за период от над четири години. Следователно има нарушение на чл. 5, § 3 от Конвенцията. България е осъдена да плати на жалбоподателя 3400 евро за неимуществени вреди и 51 евро за разноски.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Задържането на жалбоподател, който бил пиян и се държал агресивно, е крайна мярка в защита на обществения ред.

Решение на Съда по делото [Kharin v. Russia \(no. 37345/03\)](#)

Жалбоподателят бил задържан в изтрезвителното за 10 часа, тъй като бил пиян – не се държал на краката си, дрехите му били раздърпани и миришел силно на алкохол. Правителството поддържа, че видът му бил обиден за обществото и морала. Съдът изрично подчертава, че задържането на пиян човек единствено защото физически той представлява обидна за обществения морал е недопустимо по смисъла на чл. 5, § 1(е) от Конвенцията. Все пак Съдът не намира нарушение на тази разпоредба, защото приема, че задържането на жалбоподателя отговоря на изискванията ѝ, тъй като лишаването от свобода е било крайна мярка, целяща защита на обществения ред, след като г-н Kharin вдигнал скандал в магазин, опитал се да се

сбие с пристигналите на мястото полицаи и ги обиждал.

4. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Грешката на националния съд по отношение на обжалвания административен акт, в резултат на което жалбата на жалбоподателя не била разгледана, е в нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията (достъп до съд).

Решение на Съда по делото [Andreev v. Bulgaria \(no. 11578/04\)](#)

Фактите: Жалбоподателят, г-н Андреев, поискал да му бъде възстановено правото на собственост върху 0,5 декара земя по Закона за собствеността и ползването на земеделските земи. С решение от 24.01.1995 г. поземлената комисия (ПК) постановила, че възстановяването на земята в реални граници е невъзможно, защото върху нея бил построен път. Жалбоподателят поискал компенсация във формата на равностойна земя или компенсаторни бонове. С решение от 20.04.2000 г. (означавано по-нататък като „първото решение“) ПК определила стойността на земята на 411 лв. Жалбоподателят обжалвал решението по съдебен ред и с решение от 27.04.2001 г. Софийският районен съд (СРС) обявил административния акт за нищожен. С ново решение от 28.09.2001 г. (означавано по-нататък като „второто решение“) ПК определила същата стойност на земята. Жалбоподателят подал нова жалба и в СРС било образувано дело № 2059/2002. На въпрос от съда дали обжалва първото или второто решение на ПК жалбоподателят заявил, че оспорва и двете. Били образувани две дела - № 2059/2002 срещу първото решение и № 2066/2002 срещу второто. По делото срещу второто решение съдът постановил, че административният акт бил законосъобразен и отхвърлил искането.

След обжалване от жалбоподателя ВАС приел, че дело № 2066/2002 се отнася за първото, а не за второто решение и че първоинстанционният съд се е произнесъл по вече решен въпрос. Впоследствие СРС отхвърлил жалбата на жалбоподателя като недопустима. Въпреки че в текста се споменавало второто решение на ПК, мотивите се отнасяли до първото. Г-н Андреев се оплаква, че жалбата му срещу второто решение на ПК не е била разгледана от съдилищата.

Решението: Съдът разгледа оплакването в светлината на правото на достъп до съд по чл. 6, § 1 от Конвенцията. Той отчита, че макар жалбата срещу второто решение на ПК да е била веднъж разгледана от СРС, който я отхвърлил, ВАС отменил това решение, очевидно обърквайки процедурите, свързани с двете решения. Така на жалбоподателя е бил отказан достъп до съд по отношение на второто решение, без това да е оправдано или да се преследва някаква законна цел, в нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Осъждането на лице да заплати разноските за служебен защитник, назначен му поради неграмотност, а не заради материалното му състояние, не съставлява нарушение на чл. 6, §§ 1 и 3(с) от Конвенцията, понеже не е направило процеса несправедлив.

Решение на Съда по делото [Ognyan Asenov v. Bulgaria \(no. 38157/04\)](#)

Фактите: Жалбоподателят, г-н Асенов, бил обвинен в изнасилване. В началото на съдебната фаза на процеса съдът назначил служебен защитник, понеже жалбоподателят бил неграмотен. Софийският районен съд постановил

осъдителна присъда и жалбоподателят бил осъден да заплати съдебните разноски. Софийският градски съд потвърдил присъдата, но намалил наказанието и отново осъдил жалбоподателя да заплати разноските за съдебно назначения му защитник. С окончателно решение ВКС оставил в сила решението на СГС.

Решението: Жалбоподателят се оплаква по чл. 6, §§ 1 и 3(с) (право на справедлив процес и на адвокатска защита), понеже бил осъден да възстанови таксите за съдебния си защитник. Съдът отбелязва, че в настоящия случай въпросът за разноските не се е отразил на справедливостта на съдебния процес срещу жалбоподателя. Съдебният защитник е бил назначен от съда не заради материалното състояние на жалбоподателя, а защото той не разбирал достатъчно добре български език. На жалбоподателя е била осигурена защита без оглед на това дали е разполагал със средства за нея. Съдът отбелязва още, че макар че в случая е бил издаден изпълнителен лист, той не е бил изпълнен, а ако се стигне до неговото изпълнение жалбоподателят би бил защитен от разпоредбите на ГПК и ДОПК, регламентиращи срещу кое имущество може да се насочи изпълнението. Жалбоподателят не е предоставил достатъчно доказателства относно имотното си състояние към момента на осъждането му да заплати разноските или след това. ЕСПЧ заключава, че няма нарушение на чл. 6, §§ 1 и 3(с) от Конвенцията.

Дела за прекомерна продължителност на производството

Решение на Съда по делото [Antoaneta Ivanova v. Bulgaria \(no. 28899/04\)](#) – над 5 години е продължило дело, заведено от учителка срещу дисциплинарното ѝ уволнение. Съдът отхвърля възражението на правителството, че г-жа Иванова не е изчерпала вътрешноправните средства, тъй като не е подала жалба за бавност по чл. 217а от отменения ГПК, като посочва, че делото е било висящо около две години пред ВКС и не е имало „по-горен съд“, пред

който да бъде отнесена жалбата. ЕСПЧ намира нарушение на изискването за разумен срок по чл. 6, § 1 от Конвенцията, като отчита, че в случая се касае за трудово дело, което изисква бързо решение, делото не е с правна или фактическа сложност, а г-жа Иванова е поискала насрочване на по-ранна дата на заседанието пред ВКС. ЕСПЧ присъжда на жалбоподателката 1200 евро обезщетение за неимуществени вреди и 600 евро за разноски.

Решение на Съда по делото [Gospodinova v. Bulgaria \(no. 38646/04\)](#) - Жалбоподателката била гражданска ищца в наказателно производство, продължило почти пет години на досъдебна фаза. Значителни забавяния били причинени от противоречивите действия на властите, които на два пъти прекратили производството, след което решили да разследват допълнително. Съдът намира нарушение на чл. 6, § 1 и чл. 13 от Конвенцията и присъжда 2000 евро за неимуществени вреди и 600 евро за разноски.

Решение на Съда по делото [Delov v. Bulgaria \(no. 30949/04\)](#) – ЕСПЧ присъжда 6500 евро обезщетение на г-н Делов за нарушение на правото му на справедлив процес в разумен срок по чл. 6, § 1 от Конвенцията. Срещу жалбоподателя са се водили две наказателни дела, продължили по около 10 години.

Решение на Съда по делото [Georgiev and others v. Bulgaria \(no. 4551/05\)](#) – 9 години е продължило наказателното производство за кражба срещу тримата жалбоподатели, приключило със споразумение на първа инстанция. Според ЕСПЧ жалбоподателите не носят вина за забавянето. Съдът намира нарушение на чл. 6, § 1 и на чл. 13 от Конвенцията и осъжда България да заплати на всеки от тримата жалбоподатели по 2000 евро и общо 600 евро за разноски.

Решение на Съда по делото [Dinucci v. Bulgaria \(no. 11486/04\)](#) – Наказателно производство, продължило повече от 14 години и 7 месеца. До голяма степен забавянето се дължало на факта, че делото било връщано три пъти от ВКС за ново

разглеждане. ЕСПЧ намира нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията и присъжда на жалбоподателя 6800 евро за неимуществени вреди.

Решение на Съда по делото [Kanchev v. Bulgaria \(no. 16850/04\)](#) – Срещу жалбоподателя са водени две наказателни производства, засягащи дребни кражби, които продължили съответно 13 години и 3 месеца и 12 години и 4 месеца. По време на производствата имало дълги периоди на пълно бездействие от страна на властите. Съдът намира нарушение на чл. 6, § 1 и чл. 13 от Конвенцията и присъжда 4000 евро за неимуществени вреди и 600 евро за разноски.

Решение на Съда по делото [Nalbantski v. Bulgaria \(no. 30943/04\)](#) – [виж раздел 9](#).

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

ЕСПЧ прилага новия критерий за допустимост по чл. 35, § 3(b) от Конвенцията по две дела срещу Чехия, касаещи оплаквания за несправедлив процес.

Решения по допустимостта на Съда по делата [Holub v. the Czech Republic \(no. 24880/05\)](#) и [Bratři Zátkové, a.s. v. the Czech Republic \(no. 20862/06\)](#)

Фактите: Жалбоподателите, които подали жалби до Конституционния съд (КС) на Чехия срещу решения на националните съдилища, се оплакват, че обясненията, дадени пред КС от тези съдилища, не са им били връчени и те не са могли да изразят становището си по тях.

Решението: ЕСПЧ прилага новия критерий за допустимост, въведен с Протокол 14 към ЕКПЧ. Съдът отчита на първо място, че жалбоподателите не са претърпели „значителна вреда“, тъй като в становищата на съдилищата, подадени до КС, не са се съдържаели аргументи, различни от тези, вече изложени в съдебните решения. Жалбоподателите не са посочили и какви нови аргументи биха повдигнали, ако тези становища им бяха връчени. На второ място, Съдът е на мнение, че „зачитането на правата на човека“ не изисква разглеждането на двете жалби по същество, тъй като в предишно свое решение той вече е намерил нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията заради практиката на КС да не препраща на страните съдебните становища; в резултат въпросната практика е била променена. Накрая, Съдът отчита и че случаите на жалбоподателите са били „надлежно разгледани от национален съд“. Тъй като жалбите не отговарят на изискванията на чл. 35, § 3(b) от Конвенцията, Съдът ги отхвърля като недопустими.

5. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ, НА ДОМА И КОРЕСПОНДЕНЦИЯТА

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Полицейската регистрация на лице като криминално проявено въз основа на инструкция на МВР с конфиденциален характер не покрива изискването намесата на властите в личния живот да е „предвидена от закона“ и затова е в нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Dimitrov-Kazakov v. Bulgaria \(no. 11379/03\)](#)

Фактите: През 1997 г. г-н Димитров-Казаков и друго лице били разпитани във връзка с изнасилването на малолетна, като впоследствие обвинение било повдигнато само срещу другото лице. Г-н Димитров-Казаков обаче бил вписан в полицейските регистри като криминално проявен и в резултат на това домът му бил неколкократно проверяван от полицията във връзка с оплаквания за изнасилване или със случаи на изчезнали момичета. През 1998 г. жалбоподателят бил арестуван и разпитван по подобен случай, когато и научил за регистрацията си. През 2002 г. регистрацията била заличена по негово искане.

Решението: Съдът намира, че съхраняването на лични данни (снимка, пръстови отпечатьци) в регистъра на полицията представлява намеса в правото на личен живот на жалбоподателя. Тази намеса не е „предвидена в закона“ по смисъла на чл. 8, § 2 от Конвенцията, тъй като това означава законът да е достъпен, т.е. гражданите да имат достатъчно информация за правните норми, приложими

към обстоятелствата, за да могат да съобразят поведението си. В случая полицейската регистрация е извършена на основание на вътрешна инструкция на МВР с конфиденциален характер, която е станала публично достояние едва през 2004 г., когато е била отменена. Следователно има нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

Съдът намира нарушение и на чл. 13 от Конвенцията, тъй като властите не са имали законово задължение да разглеждат искания за заличаване на полицейска регистрация като това, подадено от жалбоподателя. Той не е могъл да търси и обезщетение по ЗОДОВ, тъй като по този закон държавата отговаря за незаконни действия на администрацията, а при заличаване на регистрацията на жалбоподателя не са посочени причините за това, т.е. не е обсъден въпросът за нейната законност. Съдът не присъжда на жалбоподателя обезщетение, тъй като жалбоподателят не е направил подобно искане.

Отказът да бъде променено личното име на жалбоподателката не представлява нарушение на правото ѝ на личен живот, тъй като не е нарушен справедливия баланс между частния и обществения интерес, тя е могла да защити искането си в рамките на справедлив процес и съдилищата са произнесли мотивирани решения.

Решение на Съда по делото [Golemanova v. Bulgaria \(no. 11369/04\)](#)

Фактите: Г-жа Големанова е водила дело за промяна на личното си име от Донка,

както била записана в регистрите за гражданско състояние, на Мая, както според нея била известна от дете сред близки, приятели и колеги. Според българските съдилища обаче не е имало „важни обстоятелства“, налагащи смяна на името, тъй като не било доказано жалбоподателката да е известна като Мая извън един тесен семеен кръг.

Решението: ЕСПЧ подчертава, че държавите разполагат с широка дискреция да регулират условията, при които едно лице може да смени името си, а ограниченията в тази посока могат да обслужват различни обществени интереси. Задачата на Съда е да прецени дали властите са постигнали справедлив баланс между интересите на жалбоподателката и на обществото и дали са изтъкнали достатъчни и адекватни аргументи (относно сигурността и надеждността на гражданските регистри), за да откажат смяна на името. Според Съда наистина е постигнат справедлив баланс, като тълкуването на националния закон от съдилищата не противоречи на чл. 8, а решенията им не са били немотивирани или произволни. Съдилищата са осигурили справедлив процес, в който са изслушали позицията на жалбоподателката и са събрали исканите от нея доказателства. Следователно няма нарушение на чл. 8.

Методичното отваряне и ксерокопиране на писмата между затворник и адвокатите му, без да има основателно съмнение за злоупотреба с привилегиата адвокат-клиент, е в нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Iliev and others v. Bulgaria \(nos. 4473/02 and 34138/04\)](#) – виж раздел 2.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Прекаленото забавяне на производства по Хагската конвенция за гражданските аспекти на международното отвлечане на деца е

в нарушение на чл. 8 от Конвенцията (право на личен и семеен живот).

Решения на Съда по делата [Karoussiotis v. Portugal \(no. 23205/08\)](#) и [Dore v. Portugal \(no. 775/08\)](#)

Фактите: През 2001 г. първата жалбоподателка, г-жа Karoussiotis, която е гражданка на Германия, родила син от връзката си с португалски гражданин. Впоследствие двамата се разделили, а бащата бил експулсиран от Германия. През 2005 г. детето било в Португалия на посещение при баща си, който отказал да го върне на майката. Със съдействието на немските власти през октомври 2005 г. г-жа Karoussiotis иницирала производство за връщане на детето в съответствие с Хагската конвенция за гражданските аспекти на международното отвлечане на деца. Португалските съдилища се произнесли окончателно на 09.01.2009 г., като заключението им било, че детето било незаконно задържано в Португалия, но въпреки това в негов интерес било да остане в страната, защото вече било силно привързано към прабаба си, с която живеело. През март 2005 г. жалбоподателката завела пред португалските съдилища и дело за упражняване на родителските права, което към произнасянето на решението на ЕСПЧ е още висящо. През 2008 г. тя подала оплакване до Европейската комисия (ЕК), твърдейки, че Португалия е нарушила задълженията си по Регламент № 2201/2003 относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност. ЕК иницирала проучване по въпроса, което към датата на решението на ЕСПЧ е висящо.

Жалбоподателят по втората жалба, г-н Dore, е италианец, който имал дете от връзката си с португалска гражданка. По това време двамата живеели в Лондон. През 2006 г. майката заминала за Португалия с детето без да уведоми жалбоподателя. През септември 2006 г., по искане на жалбоподателя, британските власти поискали връщането на детето. Искането било отхвърлено на 02.07.2007 г., като

португалският съд заключил, че детето вече се е приспособило към новата си среда.

Решението: ЕСПЧ е на мнение, че процедурата, иницирана от първата жалбоподателка пред ЕК, не е „друга процедура на международно разглеждане или решаване“ по смисъла на чл. 35, § 2(b) от Конвенцията и следователно жалбата е допустима.

По съществуващото на двете жалби Съдът заключава, че португалските власти са действали прекалено бавно, въпреки че и по Хагската конвенция, и по Регламент № 2201/2003 на ЕС са били задължени да вземат бързи мерки за връщане на децата. По делото *Karoussiotis* производството за връщане на детето продължило повече от 4 години, което според Съда неизбежно е влошило положението на жалбоподателката и е станало причина искането ѝ да бъде отхвърлено. Производството за упражняване на родителски права също е продължило прекалено дълго. По делото *Dore* Съдът също заключава, че португалските власти са се бавили неоправдано. Те освен това не са уведомили жалбоподателя за провеждането на открито заседание по делото, което му е попречило да изложи позицията си, докато майката е била призована и изслушана. И по двете дела Съдът намира нарушение на чл. 8 от Конвенцията (право на зачитане на личния и семеен живот).

Замърсяването на околната среда в резултат на функционирането на мина и завод за преработка на каменни въглища, поради което се е влошило здравето на жалбоподателите, представлява нарушение на чл. 8 от Конвенцията (право на зачитане на личния и семейния живот).

Решение на Съда по делото [Dubetska and others v. Ukraine \(no. 30499/03\)](#)

Фактите: Жалбоподатели са 11 души, членове на две семейства - Dubetska-Nayda и Gavrylyuk-Vakiv, живеещи в две съседни къщи, построени през 1933 и 1959 г. В близост до двете къщи през 1960 г. била

построена мина за добив на каменни въглища. На 100 м. от къщите бил издигнат табан (купчина, на която се трупа непотребната скална маса от мината). През 1979 г. държавата изградила и завод за преработване на въглища, в резултат на което се образувал още един 60-метров табан на около 430 м. от домовете на жалбоподателите.

Видно от представените редица изследвания на правителствени и неправителствени организации хората, живеещи в близост до завода и мината, са били изложени на по-висок риск от рак и респираторни и белодробни заболявания заради негативния ефект на тези два обекта върху околната среда.

Много пъти жалбоподателите се оплаквали пред властите от вредните последици от замърсяването, като твърдели, че са развили хронични заболявания, включително бронхити, емфизема и карцином. В допълнение, в продължение на години било нарушено снабдяването на домовете им с питейна вода. Заради слягането на почвата били повредени и къщите им. Жалбоподателите не могли да се преместят на друго място заради липса на средства. През 1994 г. властите наредили на директора на завода да предостави на жалбоподателите жилища, но това не се случило. Между 2000 г. и 2003 г. се обсъждало незабавното преместване на жалбоподателите, но то така и не било извършено. Тъй като нямало промяна в положението им, жалбоподателите завели дела срещу завода с искане да им бъдат осигурени безопасни жилища извън региона на мината. Искът на фамилията Dubetska-Nayda бил уважен през декември 2005 г., но решението никога не било изпълнено. Искът на семейство Gavrylyuk-Vakiv бил отхвърлен, като съдилищата приели, че властите са възнамерявали да намалят размера на табана до завода, че буферната зона около мината била 300 метра и следователно тяхната къща била извън тази зона и че според местното законодателство собствениците на завода могли да бъдат глобявани, но не и да бъдат задължени да предоставят жилище.

Решението: ЕСПЧ намира, че експлоатацията на мината и завода и особено на табаните до тях са причина за замърсяването на водата, въздуха и почвата и са допринесли за влошаването на здравословното състояние на жалбоподателите. В резултат на слягането на почвата, причинено от натрупването на токсични субстанции, къщите на жалбоподателите са били повредени.

Съдът също така отбелязва, че неведнъж през годините властите са обсъждали необходимостта от преместването на жалбоподателите и това е потвърдено и в решенията по иска на семейство Dubetska-Nayda. Що се отнася до семейството Gavrylyuk-Vakiv, съдилищата са отхвърлили иска им със заключението, че властите обсъждат мерки за намаляване на замърсяването. Тъй като обаче нито една такава мярка не е била приложена на практика, Съдът намира, че в продължение на 12 години след влизането на Конвенцията в сила за Украйна жалбоподателите са били в постоянно замърсена среда, негодна за живеене, и качеството на техния живот е било съществено засегнато от експлоатацията на мината и завода. Жалбоподателите не са разполагали със средства, за да се

преместят, тъй като стойността на жилищата им е била намалена драстично заради замърсяването в региона. Те са имали нужда държавата да им помогне за да се преместят и са очаквали такава помощ от 1994 г. Властите са били наясно с негативното влияние на мината и завода върху околната среда, но нито са преместили жалбоподателите, нито са намерили някакво друго решение за намаляване на замърсяването. Поради това Съдът намира, че е имало нарушение на чл. 8 от Конвенцията. Освен присъденото обезщетение Съдът постановява, че за украинското правителство възниква и задължението да предприеме необходимите мерки за промяна в положението на жалбоподателите.

Бавното и неефективно разследване на нападение срещу жалбоподателката е в нарушение на чл. 8 от Конвенцията (право на личен живот).

Решение на Съда по делото [Ebcin v. Turkey \(no. 19506/05\)](#) – виж раздел 2.

6. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕЩТА И РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Уволнението на възпитателка в протестантска детска градина, членуваща в друга религиозна общност, не е в нарушение на правото ѝ на свобода на религията, тъй като протестантската църква се ползва с автономност и има интерес да поддържа общественото доверие.

Решение на Съда по делото [Siebenhaar v. Germany \(no. 18136/02\)](#)

Фактите: През 1997 г. г-жа Siebenhaar започнала работа като възпитателка в детска градина, поддържана от Баденската протестантска църква. В трудовия договор на жалбоподателката се посочвало, че тя следва да е лоялна към църквата и да не участва в организации, чиято дейност противоречи на протестантските ценности. Скоро след това обаче станало ясно, че жалбоподателката членува в религиозна общност, известна като „Вселенска църква/Братство на човечеството“, и тя била уволнена, считано от 01.01.1999 г. Жалбоподателката оспорила законността на уволнението, но съдилищата отхвърлили иска ѝ, приемайки, че в ролята си на работодател протестантската църква е независима и има право да изисква от служителите си да следват моралните и религиозните ѝ принципи, доколкото това не противоречи на устоите на правовата държава.

Решението: ЕСПЧ подчертава, че жалбоподателката не се оплаква от намеса в правата ѝ от страна на властите, а от това, че държавата не я е защитила от действията на работодателя ѝ, Баденската протестантска църква, която, макар и

изпълняваща публични функции, не е субект на държавна власт. Следователно, за да прецени дали е било нарушено правото на жалбоподателката на свобода на религията, Съдът следва да отчете и правата на църквата по чл. 9 и 11 от Конвенцията (свобода на религията и на сдружаването), като се има предвид, че в предишни свои дела той е защитавал автономността на религиозните общности (например *Hasan and Chaush v. Bulgaria*, no. 30985/96). За да прецени дали държавата е спазила позитивното си задължение да защити правата на жалбоподателката, ЕСПЧ посочва, че съществуват трудови съдилища, компетентни да разгледат оплакванията на жалбоподателката. В случая тези съдилища са произнесли добре обосновани решения, в които подробно са обсъдили интересите и правата на двете страни. Те са отчетели особения характер на трудовото правоотношение, в което работодателят е имал интерес да спечели и поддържа общественото доверие. Следователно няма нарушение на правото на жалбоподателката на свобода на религията.

Осъждането на издателя и автора на книга, критикуваща условията в затворите в Турция, представлява неоправдана намеса в правото им на свобода на изразяване.

Решение на Съда по делото [Çamyar and Berktaş v. Turkey \(no. 41959/02\)](#)

Фактите: Първата жалбоподателката, г-жа Elif Çamyar, е собственик на издателство, публикувало книгата на втората жалбоподателката, г-жа Nevin Berktaş, „Килии“. Книгата представлява критичен анализ на пенитенциарната система в Турция. През 2001 г. двете били осъдени за това, че чрез книгата били осъществили пропаганда на забранена военна

организация - ТИКВ (Bolşevik). В мотивите си съдилищата не посочили конкретни пасажии от книгата, които да представляват подтикване към омраза или насилие, а обосновали осъждането на жалбоподателките с критика на книгата като цяло.

Решението: В решението си Съдът прави преглед на спорната книга и отбелязва, че тя представлява комбинация между статии, вдъхновени от реални събития, и личен опит на лица, осъдени за това, че са членували в ТИКВ (Bolşevik). Разгледана като цяло, тя представлява много сериозна критика на условията в затворите в Турция и съдържа конструктивни препоръки за промяна на положението. Въпреки това е възможно някои читатели да намерят за спорни част от идеите в книгата и да ги свържат с ТИКВ (Bolşevik). Така например книгата възхвалява борбата на „революционерите“ срещу робството, геноцида, фашизма и националната и класовата експлоатация. В тази връзка Съдът отчита тревогата на турските власти, че разпространението на тези идеи може да доведе до сериозни смутове в затворите или

в страната изобщо. Въпреки това, макар тонът в някои пасажии от книгата да е враждебен, Съдът смята, че това е по-скоро израз на дълбоко отчаяние и стрес пред лицето на трагични събития в затворите, отколкото призив за насилие. Съдът отчита още, че книгата ще достигне до относително малък кръг читатели, което ограничава в значителна степен потенциалното ѝ влияние върху общественения ред. При тези обстоятелства Съдът намира, че осъждането на жалбоподателките е било в нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

Действията на полицията, използвала палки и водни струи, за да разпръсне мирна демонстрация, са непропорционални и в нарушение на правото на свобода на събранията по чл. 11 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Gülizar Tuncer v. Turkey \(No. 2\) \(no. 12903/02\)](#) – виж раздел 2.

7. ЗАБРАНА ЗА ДИСКРИМИНАЦИЯ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

По-благоприятното третиране на жените по отношение условията за придобиване на право на пенсия не представлява неправомерна дискриминация

Решение на Съда по делото [Andrle v. the Czech Republic \(no. 6268/08\)](#)

Фактите: Жалбоподателят се развел през 1998 г. и, упражнявайки родителските права, отгледал сам децата си, родени през 1982 и 1985 г. През ноември 2003 г., на 57-годишна възраст, жалбоподателят поискал да му бъде отпусната пенсия. Властите отказали, тъй като не бил навършил възрастта за пенсиониране. Съгласно приложимия закон от 1964 г. необходимата за пенсиониране възраст при мъжете, за разлика от тази при жените, не можела да се намалява според броя на отгледаните деца.

Решението: Позовавайки се на чл. 14 (забрана на дискриминацията) във връзка с чл. 1 от Протокол 1 (право на собственост), жалбоподателят се оплаква от пенсионната система, според която жените и мъжете, отглеждащи децата си, придобиват право на пенсия след навършването на различна възраст. Той се оплаква, че му е била отказана пенсия след като достигнал възраст, на която на жена в неговото положение би имала право да се пенсионира.

Съдът намира, че намаляването на възрастта на жените за пенсия има своето основание в специфичните исторически особености и отразява реалността на социалистическа Чехословакия. Тази мярка преследва „леgitимната цел“ да компенсира неравенството и трудностите, породени в резултат на очакванията жените в семейния модел от онова време (който съществува и днес) да работят на пълно работно време и да се грижат за децата и домакинството. Сега в Чехия ролята на двата пола вече се възприема по друг начин и страната прогресивно променя пенсионната си система, така че да отразява социалните и демографските промени. Тази промяна обаче е постепенна и правителството не може да бъде критикувано за това, че все още не е изравнило напълно възрастта за пенсиониране. Реформата следва да съобрази демографските промени, застаряването на населението, миграцията. Съдът подчертава, че националните власти са в по-добро положение при преценката на комплексни въпроси, свързани с икономическата и социалната политика, което зависи от разнообразни национални променливи и от директното познаване на конкретното общество. Ето защо Съдът е намерил, че подходът на Чехия в пенсионната система е разумно и обективно оправдан и ще продължава да е такъв докато социалните и икономическите промени в страната не отстранят необходимостта от по-различното третиране на жените.

8. ПРАВО НА СОБСТВЕНОСТ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Съдът намира нарушение на чл. 1 от Протокол 1 по жалба, сходна на делото *Velikovi and Others v. Bulgaria* (nos. 43278/98 et al.).

Решение на Съда по делото [Manova and others v. Bulgaria](#) (no. 32626/06)

Фактите: Тримата жалбоподатели са били съсобственици на апартамент, закупен от община София след национализацията му по време на комунистическия режим. На 26.01.2006 г. с окончателно решение на ВКС апартаментът бил върнат на предишните собственици на основание чл. 7 от Закона за възстановяване на собствеността върху одържавени недвижими имоти (ЗВСОНИ). Съдилищата постановили, че договорът, с който жалбоподателите са придобили апартамент, е нищожен, понеже решението да се продаде апартамент не било одобрено от министъра на финансите, каквото било изискването, а от друго длъжностно лице. На 19.04.2006 г. жалбоподателите поискали да получат компенсаторни записи, но това било отказано, понеже не били спазили двумесечния срок от окончателното решение по чл. 7 от ЗВСОНИ.

Решението: Съдът констатира, че първата жалбоподателка, г-жа Манова, е подала жалбата си през 2006 г., а останалите жалбоподатели са се присъединили през 2008 г. В случая обаче 6-месечният срок по чл. 35, § 1 от Конвенцията е започнал да

тече на 26.03.2006 г., когато е изтекъл 2-месечният срок за жалбоподателите да поискат компенсаторни записи (*Kayriakovi v. Bulgaria*, no. 30945/04, *Yonkov v. Bulgaria*, no. 17241/06). С това въпросът относно възможната компенсация от държавата е приключил, тъй като жалбоподателите не са имали никакъв шанс просроченото им искане за бонове да бъде удовлетворено, предвид константната практика на съдилищата в този смисъл. Следователно оплакванията на втория и третия жалбоподател, подадени след изтичане на 6-месечния срок, са недопустими.

По съществуващото на спора, относно оплакванията на г-жа Манова, Съдът отчита, че недостатъкът, заради който е било отнето жилището ѝ, се е дължал на поведението на властите. Следователно, за да бъдат спазени изискванията на чл. 1 от Протокол 1, г-жа Манова е трябвало да получи адекватно обезщетение. По това време обаче (преди да се въведе възможността стойността на компенсаторните записи да са заплаща от държавата) съществуващите правила не са гарантирали по никакъв начин, че заинтересованите лица ще получат адекватно обезщетение. Затова жалбоподателката не е имала възможност да получи такова обезщетение и властите не са постигнали справедлив баланс между нейните права и обществения интерес. Съдът намира нарушение на чл. 1 от Протокол 1 и присъжда на г-жа Манова 45 000 евро за имуществени и неимуществени вреди и 2000 евро за разноски.

9. ДРУГИ ПРАВА

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Забраната за напускане на страната, наложена на подсъдим, и формалният контрол на съда при преценката на нейната необходимост водят до нарушение на правото на свободно придвижване, гарантирано от чл. 2 на Протокол 4.

Решение на Съда по делото [Pfeifer v. Bulgaria \(no. 24733/04\)](#)

Фактите: През 1998 г. българският гражданин г-н Пфайфер бил екстрадиран от Германия в България за целите на наказателно производство срещу него по обвинение в предумишлено убийство. На следващата година му била наложена забрана да напуска страната. В периода 2001-2003 г. той неколккратно искал от прокуратурата и съдилищата да му позволят да пътува до Германия, за да посети семейството си, което се намирало в тежко финансово състояние, но това било отказвано, като властите изтъквали тежестта на повдигнатите обвинения и вероятното наказание и риска той да се укрие. Едва през август 2003 г. съдът намерил, че вече не било оправдано да се отказва на жалбоподателя да пътува и разрешил пътуване. След завръщането на г-н Пфайфер от Германия последвали нови искания за разрешение за пътуване и нови откази на властите. През 2004 г. отново му разрешили да пътува, а през 2006 г. съдът напълно вдигнал забраната, тъй като оправдал жалбоподателя, който заминал за Германия и започнал работа в местна компания. Тъй като оправдателната присъда била протестирана, през 2007 г. съдът намерил жалбоподателя за виновен и отново постановил забрана за пътуване, без да се мотивира. През 2008 г. съдът окончателно отменил забраната. На

23.12.2008 г. г-н Пфайфер бил признат за виновен и осъден на 10 години лишаване от свобода. Към настоящия момент той е в Германия, където води дела срещу искане за екстрадиция в България за изпълнение на присъдата.

Решението: Според ЕСПЧ забраната за пътуване е била в съответствие със закона и е преследвала легитимна цел. Въпреки че в началото налагането ѝ би могло да се приеме за основателно, като се има предвид, че след извършване на престъплението жалбоподателят заминал за Германия, където приел името на съпругата си, и властите са имали основание да предполагат, че той може да се опита да се укрие, впоследствие съдилищата са разгледали формално исканията на жалбоподателя да му разрешат да пътува и са се позовавали на едни и същи аргументи, като не са отчели важни обстоятелства като семейния статус на жалбоподателя, примерното му поведение и изтеклия дълъг период от време. Като не са провели цялостен анализ, съдилищата не са спазили стандарта, развит от ЕСПЧ по делото *Riener v. Bulgaria* (no. 46343/99). Затова мярката срещу жалбоподателя не е била „необходима в едно демократично общество“ и е налице нарушение на правото на свободно придвижване по чл. 2 от Протокол 4.

По оплакването на жалбоподателя по чл. 13 от Конвенцията Съдът разглежда поотделно достъпните средства по отменения НПК от 1974 г. и по НПК от 2005 г. През периода 2001-2006 г., при действието на стария НПК, жалбоподателят не е можел да иска пълно вдигане на забраната, а само разрешение да пътува по конкретен повод. С оглед формалния подход на съдилищата, обсъден по-горе, Съдът е на мнение, че това средство не е ефективно. Следователно за този период има нарушение на чл. 13. Жалбоподателят обаче е разполагал с ефективно средство за периода след 2006 г.,

тъй като е имал на разположение и успешно е използвал въведената в чл. 68 от новия НПК възможност да иска пълно вдигане на забраната.

За всички нарушения България е осъдена за плати на г-н Пфайфер 5000 евро обезщетение за неимуществени вреди и 2086 евро за разноски.

Отнемането на международен паспорт на основание осъждането на жалбоподателя, без да се преценят индивидуалните обстоятелства, е в нарушение на чл. 2 от Протокол 4 (свобода на придвижване).

Решение на Съда по делото [Nalbanski v. Bulgaria \(no. 30943/04\)](#)

Фактите: Жалбоподателят, г-н Налбантски, бил обвинен в извършването на кражба в периода 1989-1991 г. През 1991 г. Върховният съд отменил присъдата и върнал делото на прокуратурата за допълнително разследване. През 1994 г. влязла в сила разпоредбата на чл. 147, ал. 3 от НПК (отм.), по силата на която лицата, обвинени в престъпление, наказуемо с повече от 3 години лишаване от свобода, нямали право да напускат страната. Разпоредбата била отменена през 2000 г. На 06.06.2001 г. по искане на прокуратурата на жалбоподателя било отново забранено да напуска България и той бил приканен да предаде международния си паспорт на основание чл. 75, ал. 3 от Закона за българските документи за самоличност. Жалбоподателят не обжалвал по съдебен ред. На 20.03.2002 г. той бил признат за виновен от Варненския военен съд, който го осъдил условно на 2 години лишаване от свобода. Присъдата влязла в сила на 23.02.2004 г. На 13.10.2004 г. шуменското териториално поделение на МВР решило да из земе международния паспорт на жалбоподателя на основание чл. 76, ал. 2 от Закона за българските лични документи, докато той не бъде реабилитиран. Жалбоподателят не обжалвал решението по съдебен ред.

Решението: Жалбоподателят се е оплаква по чл. 2 от Протокол 4 (свобода на

придвижване), че му е наложена забрана за пътува извън страната. Съдът констатира, че на жалбоподателя са били наложени три забрани на различни правни основания, които следва да бъдат разгледани отделно. Първата забрана произтичала директно от чл. 147, ал. 3 от НПК. Тази разпоредба била отменена, считано от 01.01.2000 г., т.е. след тази дата на жалбоподателят не било забранено да напусне страната. Следователно, що се отнася до този период, оплакването, повдигнато на 30.07.2004 г., е недопустимо поради неспазване на 6-месечния срок по чл. 35, § 1 от Конвенцията.

Втората забрана била наложена от властите на 06.06.2001 г. на основание чл. 153а, ал. 1 от НПК от 1974 г. (възможност прокурорът да забрани на обвиняем за умишлено престъпление, наказуемо с лишаване от свобода, да напусне страната) и останала в сила до влизането в сила на присъдата срещу жалбоподателя на 23.02.2004 г. Жалбоподателят не е можел да оспорва забраната, но е можел да поиска да му бъде разрешено да пътува. Той не се възползвал от тази възможност, поради което Съдът отхвърля оплакването за този период като недопустимо поради неизчерпване на вътрешноправните средства.

Жалбоподателят е можел да оспори по съдебен ред забраната, наложена на 13.10.2004 г., но Съдът преценява, че това средство не е имало разумен шанс за успех, тъй като според почти константната практика на Върховния административен съд по чл. 76, ал. 2 от Закона за българските лични документи съдилищата са длъжни да проверяват само дали има осъждане и реабилитация, не и дали мярката е била необходима. Поради това оплакването, касаещо третия период, е допустимо. По съществуто на тази част от оплакването Съдът отчита, че властите са взели предвид единствено осъждането на жалбоподателя и факта, че той не е бил реабилитиран, без да изтъкнат каквито и да било други причини за отнемането на паспорта му и без да преценят конкретните обстоятелства. Поради това те не са извършили необходимата преценка на пропорционалността на ограничаването на правото на жалбоподателя да пътува. Затова

Съдът преценява, че е извършено нарушение на чл. 2 от Протокол 4.

Жалбоподателят се е оплаква още, че воденото срещу него наказателно производство е било прекалено дълго. Периодът, който следва да се вземе предвид (от влизането в сила на Конвенцията за България през септември 1992 г.), е 11 години и половина, като между 1991 и 2001 г. не са извършвани следствени действия. Затова Съдът намира нарушение на чл. 6, § 1 и на чл. 13 от Конвенцията.

Съдът присъжда на жалбоподателя 6500 евро за неимуществени вреди и 1565 евро за разноски.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Забраната за пътуване извън страната на бивш военен на основание, че му е била известна секретна информация, е в нарушение на чл. 2 от Протокол 4 (право на свободно придвижване).

Решение на Съда по делото [Soltysyak v. Russia \(no. 4663/05\)](#)

Фактите: От 1983 г. до 2004 г. жалбоподателят служел в армията (съветската и впоследствие руската) и живеел на космодрума в Байконур, който е под съвместната юрисдикция на Русия и Казахстан. Като военен той имал достъп до информация, касаеща тестово изстрелване на ракетите, параметри и резултати от тестовете, която била класифицирана с най-високия гриф на секретност. След пенсионирането си от руската армия през 2004 г. жалбоподателят поискал да му бъде издаден паспорт, с който да може да пътува извън Казахстан. През май 2005 г. властите му отказали с мотива, че през декември 2003 г. е имал достъп до класифицирана

информация. Съгласно трудовия договор на жалбоподателя и при условията на Закона за държавната тайна властите могли да му наложат петгодишно ограничение на правото на пътуване в чужбина. Така жалбоподателят можел да напусне страната най-рано през декември 2008 г. Жалбоподателят поддържа, че паспортът му е бил нужен, за да посети брат си и болния си баща в Киев, гроба на майка си в Украйна и леля си и чичо си в Рига, Латвия.

Решението: Съдът отбелязва, че макар г-н Soltysyak да може да пресича руско-украинската и руско-казахстанската граница с личната си карта, той е имал нужда от паспорт, за да пътува до която и да е друга страна в света. Следователно има намеса в правото му на свободно придвижване. Намесата има законово основание и преследва легитимната цел да защити националната сигурност. Съдът обаче отбелязва, че правителството не е доказало как това бланкетно ограничение на правото на г-н Soltysyak да пътува в чужбина реално е било в интерес на националната сигурност. Съдът напомня, че секретната информация, с която той е разполагал, е можело да бъде предадена по много начини, които не налагат излизането на жалбоподателя от страната, нито дори личен контакт с него. Твърдението на правителството, че докато е в чужбина той е можел да бъде отвлечен от чужди тайни служби или от терористични организации, е просто едно предположение и не е правена оценка за рисковете в конкретния случай. На тези основания Съдът намира, че забраната г-н Soltysyak да пътува в чужбина от май 2004 г. (когато се е пенсионирил) до декември 2008 г. е била непропорционална на целта за защита на националната сигурност и следователно не е била „необходима в едно демократично общество“.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“

Гр. София 1000
Ул. „Гурко“ № 49, вх. А, ет. 3
Тел.: 02/980 39 67
Тел./Факс: 02/980 66 33

e-mail: hrlawyer@blhr.org

www.blhr.org

Редактор на броя Даниела Ботева. За изготвянето допринесоха адв. София Разбойникова, Милена Ванкова и Габриела Горанова. Е-mail за връзка: hrlawyer@blhr.org

© Всички права запазени

Настоящата публикация е осъществена с подкрепата на Институт „Отворено общество“ – София. Изложените в нея мнения и позиции принадлежат единствено на авторите на този материал. Те по никакъв начин не могат да се приемат за израз на мнения и позиции на Институт „Отворено общество“ – София.

